У Києві на Подолі,

На житнім торжку,

Там кляла нечиста сила

Доленьку гірку.

Надійшла лиха година,

Помінявся час,

Що уже козацькі діти

Не бояться нас.

Колись давно жив собі у Сабадаші старий козак Мехтод. Так собі добре жив, заможно. Мав гарну хату на дві половини, пасіку, сяке-таке господарство, коника, корову — одне слово, хазяїн на всю губу. Жив він на околиці села — якраз ото, де дорога повертає попід Гандреєву вербу та на Охматів над самісіньким лісом.

Добрий чоловік був Мехтод — жінку любив, коли-не-коли її слухав, до роботи не силував, а так, як сам працює з ранку до ночі, то й вона з ним.

Народився у них синочок. Назвали його Семеном, а за кумів узяли Віника і дядька Тимухтея. Підріс Семенко, батько його козацьких звичаїв навчив, у школу віддав, а як уже в колодочки вбився, то під горщика обстриг і на Січ відправив — до Бузівського куреня, та звелів, щоб кошового слухав.

От якось перед Різдвом жінка Мехтодові й каже:

— Агов, чоловіче, чи ж ти не знаєш, що у нас дрова скінчилися — уже нема й патичка, щоб у піч стромити?! Скоро кабанчика колоти, ковбаси шкварити, а ти і в вус не дмеш? Ану, до-ста на печі лежати — гайда до лісу по дрова!

Запряг Мехтод конячину у сани та й потяг по снігу до лісу. Заким дерево сухе вибирав, заким рубав його, заким на цурпалки його чепуляв, заким на сани складав — уже й посутеніло. Коли давай назад повертати, аж за ним і сліду немає — ні дороги, ні стежки: самі дерева стіною стоять.

Блукав, блукав Мехтод — біда, не може з лісу вийти. Уже й кінь притомився, уже й зовсім темно стало, та ще й віхола зірвалася. Стало Мехтодові лячно, а тут ще й вовки завили — доведеться пропадати. Ні рушниці, ні шаблі Мехтод з собою не взяв, а сокирою та пилкою від вовків не відбитися. Почав Мехтод коня поганяти, а той ледве дибає.

— Ой, — каже Мехтод, — коли б якийсь чорт мене звідси вивів, то, здається, все б за те віддав…

Тільки сказав — як тут-таки з-за сухого дуба вискакує чорт. Худий, рудий і рогатий.

— А що, — питає, — заблукав, козаче?

— Та заблукав, матері твоїй перековінька, — каже Мехтод.

— А як виведу тебе з лісу, то що даси? — питає чорт.

— Я б тобі, гемонському синові, гарних різок би дав, та біда змушує. Кажи, що хочеш.

— Віддай мені, Мехтоде, те, що в тебе дома з’явилося, поки тебе не було.

Замислився Мехтод, — добрий хазяїн все у своєму хазяйстві знає. Що ж там нового може за день з’явитися? Хіба у курки яйце знайшлося — так яйця не шкода.

— Добре, — каже Мехтод, — віддам.

— Гляди, — застерігає чорт, — пам’ятай своє слово. Я по обіцяне завтра прийду.

На цьому слові чортяка шатнувся, крутнувся, колесом прокотився і зник. І враз дорога з’явилася, і дерева розступилися, і сніг перестав падати.

Дивиться Мехтод — аж він із саньми все по колу кругом дуба їздив. То йому чортяка очі відводив. Подався Мехтод додому, а вдома жінка на воротях стоїть.

— Де ж ти, чоловіче, вештаєшся? Мерщій до хати! Радість у нас — синок із Січі на святки приїхав!

Мехтод так і обімлів. Це ж він рідного сина нечистому пообіцяв!

Син радіє, батька обіймає, гостинці дарує, а Мехтод світу білого не бачить, не знає, як і сказати про біду.

"А, — думає, — не скажу нічого — може, дасть Бог, усе обійдеться".

Повечеряли чим Бог послав, погасили каганець, та й спати полягали.

А вночі хтось під вікном шепоче:

— Мехтоде, а віддай-но, що обіцяв, бо горе буде!

Мехтод до вікна, а жінка каже:

— Лежи, чоловіче, чого підхопився?

— Таж хтось у вікно стукає, — відповідає Мехтод.

— То тобі ввижається — усе тихо! — заспокоює його жінка.

Нічого Мехтод їй не розповів і ліг спати. А на ранок до стайні — аж там кінь здох. Мовчить Мехтод цілий день, все думає, що його робити?

Знову вночі хтось під вікном гукає:

— Мехтоде, а віддай-но, що обіцяв, бо гірше буде!

— Жінко, чи ти щось чуєш? — питає Мехтод.

— Та ні, чоловіче, все тихо. А хіба що?

— Та так, вчувається.

Знову Мехтод їй нічого не розповідає. Зранку до хліва — аж корова здохла. Заплакав Мехтод — розповів, яка його біда спіткала.

— Що ж робити маємо? — бідкається.

— А що ж, — утішає його Семен, — ведіть мене, тату, до лісу — де ж це бачено, щоб козак та чорта злякався?

Надяг Семен шапку, взяв у кишеню люльку і папушу тютюну та й подався з батьком до лісу. А під дубом чортяка дожидається — зуби щербаті шкірить:

— А що, Мехтоде, таки привів сина? Ото як би ще й сьогодні тебе з сином не було, то уже на ранок і ти неживий був би!

Походив чортяка кругом Семена, подивився на нього з усіх боків.

— Гарного слугу матиму — каже.

А Семен у вуса сміється:

— Служити, то й служити. Але давай домовимося, що буду я у тебе доти, доки сам мене не виженеш, а за службу даси торбу червінців!

Зрадів чорт, кривенькі ручки потер:

— Оце, козаче, будеш у мене, допоки твого віку стане, а грошики мої цілі залишаться!

Усміхнувся й собі Семен, батька поцілував:

— Не журіться, тату, скоро вдома буду!

Та до чорта:

— Ну, веди вже, куди там хочеш!

Потяг чортяка Семена у дупло, що в старому дубі чорніє. А там драбина довжелезна аж під землю йде.

Спустилися вони до чорта у підземний світ. Дивиться Семен — небо червоне, в озерах вода чорна, дерева сухі і покручені, сіркою смердить — ну чисто як ото в Жашківській корчмі після злодійського ярмарку.

Веде чортяка до своєї хати, а хата вся облуплена, стріха дірява, тин поваляний — тільки чортенята бігають туди-сюди, як мишенята. А скільки їх там — чи сотня, чи дві, то тільки жінка чортова знає. А жінка у чорта таки непогана молодичка — на пічці кашу із кізяків варить та копистkою помішує.

— Оце, — каже чорт Семенові, — лишаю тебе тут. Я піду до людей біду робити, а ти дітей моїх глядітимеш. Та пильнуй добре, бо я скоро повернуся та подивлюся, як ти справляєшся.

Подався чорт нагору — треба ж йому до Різдва встигнути шкоди наробити чесним людям. Довго чортяка по всьому світу товкся, нарешті додому під землю заліз. Коли дивиться — що то за біда? — сидить козарлюга на горбочку та люлечку палить, а чортенята кругом нього як на муштрі шпацирують. Чистенькі, вмиті, під горщик обстрижені, ще й козацьких пісень співають та Семена паном сотником величають!

Чортяка аж запінився від злості:

— Що ж це ти наробив? Чого їх навчив?!

Що з них далі буде?! Не годен ти, козаче, чортових дітей доглядати, гайда до чорної роботи — дрова рубатимеш!

Посміявся Семен, та й подався по дрова.

Чекав, чекав чортяка, уже й пічка вихолола, а козака з дровами немає. Побіг чорт шукати Семена — аж той собі спить під кущиком.

— Чого це ти дрова не рубаєш? — репетує чорт.

— А того, що це не козацька робота, — каже Семен, — у нас для палива свої січові дрова є.

— А то ж які? — питає чорт.

— А ось які, — дістає Семен порохівницю.

— Так горять, що не загасиш!

— А даси? — питає чорт.

— Чом не дати доброму чоловікові? На, тримай.

Вхопив чорт порохівницю та й мерщій додому, пічку топити січовими дровами.

Іде Семен поволеньки позаду, коли чує — загриміло, задвигтіло, заревіло! Дивиться Семен — по небу червоному пічка летить та вогнем дише, а за нею казан із кізяками перекидається. Добре козацькі дрова бабахнули!

Приходить Семен до хати — чорт у сажі, чортиха у сажі, чортенята у сажі — геть усі замурзані.

Чорта аж тіпає від злості, а вигнати козака не може — грошей шкода.

— Ну, козаче, тепер тебе під нагляд жінці своїй лишаю, — каже чорт, — вона вже тобі байдикувати не дасть! А я тим часом ще по світу побігаю, капості людям пороблю!

Знов чортяка додому вертає — аж раптом голова засвербіла, та так, що несила терпіти! Мац-мац чорт за голову — що за біда — замість двох, та чотири роги виросло! Що це там козак з чортовою жінкою робить?!

Швиденько чорт — до дупла, до драбини, до хати — а хати і не пізнає! Біленька, чепурненька, синьою фарбою підмальована, свіжою соломою вкрита, новеньким тином обгороджена. А на дверях картинка намальована: козак Мамай чорта довбнею попід хвіст цідить!

Чорт — до хати, а його жінка на поріг не пускає.

— Ти, сякий-такий сину, чого сюди приперся?! Я триста років з тобою одружена, а такого щастя, як з козаком, не мала! Ось він — за день лад навів, а ти що вдома робиш? Ану геть з хати!

А козак сидить край столу, варенички наминає та у вуса сміється.

Бачить чорт, що непереливки — козак замість нього хазяйнує.

— А знаєш, Семене, — каже чорт, — мені уже наймита не треба, ішов би ти додому.

— Не піду, — каже козак, — мені й тут добре. Та й не заплатив ти мені за роботу.

— Заплачу, заплачу! — кричить чорт. — Тільки йди вже звідси, бо ти мені жити не даєш!

— Гаразд, — каже Семен, — давай торбу червінців та ще й коня з коровою віддавай.

Іде бідолашний чорт, тягне торбу червінців, на налигачі веде корову з конем. А Семен за ним суне, посвистує та приказує:

— Ото гарно погостював у чорта, шкода, що мало!

Притяг чортяка добро до Мехтодової хати, хотів був якусь капость вчинити, коли раптом дзвін як задзвонить!

— Ой лихо! — злякався чорт. — Уже Різдво надійшло, треба тікати!

Побіг чорт у ліс — дзвін за ним, чорт у корчі — дзвін за ним, чорту болото — дзвін за ним! Коли озирнувся, а то гемонський козарлюга йому до хвоста коров’ячого дзвоника вчепив.

Злазить чорт обідраний, брудний по драбині під землю — аж удома тільки жінка його сидить, а чортенят і близько немає!

А Семен поколядував вдома, розговівся, відпочив, та й знову на Січ подався. Їде верхи на коні, сміється та й співає:

Ще такого не було

У нашому лісі —

Чортенята всі із дому

На Січ подалися!

А хто чув, то передайте

Усьому народу,

Що не буде переводу Козацькому роду!